

JUSTYNA DĄBKOWSKA-KUJKO

ADAM KARPIŃSKI (1952-2011)

[...]
Śmierć dobrych jest to końcem szczęśliwej żeglugi,
Którą na tym czynili świecie przez czas długi.
Śmierć dobrych jest to łądem ze wszec stron bezpiecznym,
Jest wychnieniem po trudach i niewczasach wiecznym.
Śmierć dobrych nie jest śmiercią, ale raczej bramą
Do żywota wiecznego, śmierci wiecznej tamą.
Śmierć dobrych jest swobodą ducha z kajdan ciała,
Jest przejściem do wieczności, która będzie trwała.
[...]¹.

26 października 2011 roku w warszawskim szpitalu zmarł prof. dr hab. Adam Karpiński, znakomity humanista, filolog, badacz literatury, wybitny znawca kultury staropolskiej, moderator życia naukowego w kraju, nauczyciel akademicki, nieoceniony autorytet naukowy i moralny, dla młodszego zwłaszcza pokolenia literaturoznawców – mistrz i przyjaciel w jednej osobie. Nielatwo pisać nekrolog dla człowieka, którego śmierć (choć minęły bez mała dwa lata) zdaje się nierzeczywista, a mądra twarz wciąż życzliwie uśmiechać, którego dom z pięknym ogrodem zawsze emanował serdeczną gościnnością (tam przyjmował swoich uczniów i kolegów), człowieka, którego obecność i przyjazną opiekę nadal odczuwa się w taki sposób, jakby udał się w po-

Dr hab. JUSTYNA DĄBKOWSKA-KUJKO, prof. KUL – Katedra Historii Literatury Staropolskiej KUL; adres do korespondencji: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: justdab@kul.lublin.pl

¹ M. W. T e p e r, *Wiersz smutny śmierć męczeńską świętego Jana Chrzciciela wyrażający*, Zamość 1773, k. E_{3v}. [przekład XVI-wiecznego dramatu *Baptistes, sive Calumnia* G. Buchanana].

dróż z zamiarem wszakże rychłego powrotu. Nie wróci. Odszedł w wieku 59 lat – przedwcześnie, w pełni sił twórczych.

Był humanistą w całym bogactwie historycznego rozumienia tego słowa. **Uczony:** bystry, wyróżniający się znakomitą intuicją filolog, współzałożyciel i prezes Stowarzyszenia „Pro Cultura Litteraria” (1994), twórca i propagator nowoczesnego edytorstwa naukowego, założyciel i przewodniczący zespołu redakcyjnego prestiżowej serii „Biblioteka Pisarzy Staropolskich” (od 1995; do końca 2011 ukazało się 40 tomów) oraz współorganizator serii wydawniczej „Biblioteka Pisarzy Polskiego Oświecenia” (od 2000 roku członek jej zespołu redakcyjnego), inicjator powołania Zespołu Edytorstwa Naukowego i Krytyki Tekstu IBL PAN (1997, od 2000 funkcjonuje jako Ośrodek Krytyki Tekstu i Edytorstwa Naukowego), od 1998 roku przewodniczący Zespołu Wydawców *Dzieł wszystkich J. Kochanowskiego*; czujny, a zarazem o rozległym horyzoncie badawczym interpretator dzieł literatury dawnej, autor książek i artykułów poświęconych najbardziej ważkim problemom kultury. **Mistrz:** w latach 1992-1996 wykładał literaturę w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, od 1994 w Uniwersytecie Warszawskim, w latach 1995-1998 w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusk, prowadził zajęcia dydaktyczne w Instytucie Badań Literackich w ramach studiów podyplomowych, miał cykle wykładów z historii literatury baroku w Uniwersytecie im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego, a w latach 1997/1998, 1999/2000, 2002/2003 brał udział w programie edukacyjnym dla nauczycieli *Elity nauczycielskie*. Cierpliwy dydaktyk i ofiarny profesor (wypromował wielu magistrów i pięciu doktorów, recenzował rozprawy doktorskie i habilitacyjne), erudyta, nigdy jednak nie narzucający swych sądów (raczej subtelnie wiódł po ścieżkach wiedzy niż wykładał autorytarne prawdy), ireniczny, przyjmujący otwartą postawę dialogu, pełen poszanowania dla cudzych (byle należycie udokumentowanych) poglądów, przy tym nieustępliwy wobec przejawów bezmyślności i gnuśnej inercji intelektualnej. **Człowiek:** niezwykle inteligentny, błyskotliwy, twórczy, o płodnej wyobraźni i bogactwie zainteresowań, radujący się życiem we wszystkich jego przejawach, prawy, życzliwy, bezpretensjonalny, wyrozumiały, skromny, bezinteresowny, o ujmującym poczuciu humoru, ofiarny przyjaciel, nie ujawniający swych zmartwień (nie narzekał, choć – jak każdy – miał zapewne po temu powody), troskliwy gospodarz, oddany nie tylko pracy, ale i swojej rodzinie – małżonce Joannie i córce Marcie, o których zawsze wyrażał się z czułą miłością i głęboką atencją.

Profesor Adam Karpiński urodził się 13 października 1952 roku w Nowym Dworze, a lata młodości spędził w Zakroczymiu. Po ukończeniu nauki

w szkole średniej w Modlinie, rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1976 roku obronił pracę magisterską poświęconą *Rozmowom Artaksesa i Ewandra* S. H. Lubomirskiego, napisaną pod kierunkiem profesor Jadwigi Rytel. Studia doktoranckie w latach 1976-1980 odbył w Instytucie Badań Literackich PAN i tamże w 1980 roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy *Staropolska poezja ziemiańska. Próba przekroju*, której promotorem był profesor Janusz Pelc. Do końca życia związał się z Instytutem Badań Literackich PAN w Warszawie, gdzie w marcu 1993 roku pomyślnie przeszedł przez kolokwium habilitacyjne, do którego został dopuszczony na podstawie bogatego dorobku i opracowania krytycznego wierszy S. H. Lubomirskiego (praca będąca podstawą habilitacji ukazała się jako: S. H. Lubomirski, *Poezje zebrane*, wyd. A. Karpiński, *Adverbia moralia* w oprac. M. Mejora, t. 1: *Teksty*, Warszawa 1995, t. 2: *Komentarze*, Warszawa 1996). W sierpniu tego samego roku Adam Karpiński objął kierownictwo Pracowni Literatury Renesansu i Baroku w IBL PAN, cztery lata później został docentem (1997), a w październiku 2004 roku otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

Choć w jakiś szczególny sposób Adam Karpiński docenił w swej pracy naukowej twórczość Stanisława Herakliusza Lubomirskiego i jej poświęcił wiele lat swych badań (nie było mu jednak dane doprowadzić do końca swego zamysłu, był bowiem redaktorem naukowym *Dzieł prozą* barokowego magnata i we współpracy z M. Kunickim-Goldfingerem pracował nad przygotowaniem trzeciego tomu *Listy, mowy i pozostałe pisma polskie*; nie zdążył również wydać drukiem napisanej przez siebie monografii, której nadał tytuł: *Stanisław Herakliusz Lubomirski. Próżnowanie wielkiego człowieka*), to wszakże horyzont naukowych zainteresowań Profesora Karpińskiego był o wiele rozleglejszy. W ramach utworzonej przez siebie serii wydał dzieła: H. Morsztyna (*Światowa Rozkosz*, 1995, BPS, t. 1), W. Potockiego (*Muza polska*, 1996, BPS, t. 4), M. Kochanowskiego (*Rotuły*, 1997, BPS, t. 10) i J. Żabczyca (*Symfonije anielskie*, 1998, BPS, t. 12); we współpracy z A. Stepnowskim opracował dramat J. A. Morsztyna (*Cyd*, 1999, BPS, 16), a wspólnie z R. Grześkowiakiem i K. Mrowciewiczem poezje M. Sępa Szarzyńskiego (*Poezje zebrane*, 2001, BPS, t. 23), jako przewodniczący zespołu redakcyjnego serii z ogromnym poświęceniem pracował nad ostateczną merytoryczną postacią właściwie wszystkich dotąd wydanych w niej tomów, nierzadko kosztem czasu prywatnego, długich dni i nocnych godzin.

Adam Karpiński nie tylko wszakże był filologiem-wydawcą, nieocenione są bowiem jego zasługi jako badacza na polu historii literatury staropolskiej.

Odkrywając nieznane dotąd obszary wiedzy o kulturze renesansu i baroku, ukazywał się jako znawca, miłośnik i popularyzator wytworów tejże kultury; wiele jego studiów to błyskotliwe, świeże, a zarazem uważnie napisane analizy, publikowane w czasopismach naukowych i pracach zbiorowych (poświęcone twórczości Mikołaja Reja, Mikołaja Kochanowskiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Hieronima i Jana Andrzeja Morsztynów, Wacława Potockiego, Stanisława Herakliusza Lubomirskiego i in.). Nie stronił również od ujęć o charakterze monograficznym, czego wyrazem są trzy rozprawy, obrazujące rozległość zainteresowań badawczych Profesora jako historyka literatury oraz edytora: *Staropolska poezja ideałów ziemiańskich. Próba przekroju* (Wrocław 1983), *Tekst staropolski. Studia i szkice o literaturze dawnej w rękopisach* (Warszawa 2003) oraz praca o charakterze syntezy *Renesans* (Warszawa 2007). Adam Karpiński we współpracy z uczonymi z różnych ośrodków naukowych w Polsce zredagował także wiele tomów o charakterze zbiorowym: *Necessitas et ars*, red. B. Otwinowska, J. Kowalczyk, A. Nowicka-Jeżowa, A. Karpiński, Warszawa 1993; *Literatura polskiego baroku w kręgu idei*, red. A. Nowicka-Jeżowa, M. Hanusiewicz, A. Karpiński, Lublin 1995; *Zmierzch kultury staropolskiej. Ciągłość i kryzysy*, red. U. Augustyniak, A. Karpiński, Warszawa 1997; *Czytanie Jana Andrzeja Morsztyna*, red. D. Gostyńska, A. Karpiński, Wrocław 2000; *Świt i zmierzch Baroku*, red. M. Hanusiewicz, J. Dąbkowska, A. Karpiński, Lublin 2002; *Śmiech i łzy w kulturze staropolskiej*, red. A. Karpiński, E. Lasocińska, M. Hanusiewicz, Warszawa 2003; *Stanisław Herakliusz Lubomirski – twórca i dzieła (nowe materiały, nowe interpretacje)*, red. A. Karpiński, E. Lasocińska, Warszawa 2004; *Koncept w kulturze staropolskiej*, red. L. Ślęk, A. Karpiński, W. Pawlak, Lublin 2005, a ostatnią pracę redakcyjną Profesora *Humanizm i filologia* (Warszawa 2011), która ukazała się w ramach projektu „Humanizm polski. Idee, nurty i paradygmaty humanistyczne w kulturze polskiej”, w szczególności należy odczytać jako świadectwo heroicznego poświęcenia uczonego – prowadząc morderczą walkę z chorobą, starał się do końca służyć nauce i wzorowo wywiązywać z przyjętych przez siebie zobowiązań.

Był otwarty, aktywny, ruchliwy, zachłanny intelektualnie, jakby nienasycony „dzianiem się” w najlepszym pojmowaniu tych określeń, toteż chętnie angażował się w życie naukowe o zasięgu krajowym i międzynarodowym: przez wiele lat owocnie współpracował z Katedrą Literatury Staropolskiej KUL jako współtwórca i współorganizator cyklicznych spotkań „Kolokwia staropolskie” (jesienią 2012 roku w Kazimierzu Dolnym mówiliśmy o przyjaźni – dla Adama, choć już bez niego...), też jako członek Rady Naukowej

„Roczników Humanistycznych KUL”. Był nadto członkiem Redakcji półrocznika „Barok. Historia – Literatura – Sztuka” (od roku 1996) i członkiem Komitetu Redakcyjnego serii „Studia Staropolskie. Series Nova” (od roku 2001). Zaznaczył się również jako członek Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (w l. 2001–2005), przewodniczący Komisji Edytorsko-Tekstologicznej przy Międzynarodowym Kongresie Sławistów (od 2002) oraz członek Komitetu Nauk o Literaturze (od roku 2003).

*

Dzieło S. H. Lubomirskiego *Rozmowy Artaksesa i Ewandra*, otwierające naukową przygodę Adama Karpińskiego (nigdy mi jednak swej pracy magisterskiej nie pokazał, mówił, że gdzieś się zapodziała pośród szpargałów...), stało się przedmiotem edycji krytycznej przedstawionej przeze mnie jako doktorat w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, nad przygotowaniem której Profesor wiele lat ofiarnie czuwał jako promotor. Nieszczęsny dzień śmierci Adama – o której jeszcze wówczas nie powiedziano mi – stał się dniem uzyskania przeze mnie stopnia doktora habilitowanego: gdyby żył, bardzo chory nie mógłby przybyć do Lublina, by mnie wspierać; jak zawsze zmyślny – znalazł sposób: wyswobodziwszy „ducha z kajdan ciała”, zasiadł w sali Rady Wydziału Nauk Humanistycznych KUL pośród profesorów, skromnie, niepostrzeżenie, dyskretnie, z troską... Oto Mistrz i Przyjaciel! *Plus ratio quam vis.*

Vale, Adamie!